

In het buitengebied ligt de nadruk op inheemse beplanting; in stedelijk gebied moet gekeken worden welke plant of boom het beste past bij de groeiplaats.

In buitengebied nadruk op inheemse beplanting, in stedelijk gebied is groeiplaats belangrijk

Boomkwekerij Ebben maakt top tien van bomen die bijen en andere insecten aantrekken

Omdat mensen zich steeds meer bewust worden van het teruglopen van het aantal honingbijen en wilde of solitaire bijen, wordt er vaker biodivers aangeplant. Daarbij moet wel rekening worden gehouden met het gegeven dat sommige 'bivriendelijke' soorten meer honingbijen aantrekken en andere (inheemse) soorten meer wilde bijen. Er zijn ook planten- en bomensoorten die beide soorten bijen, hommels en/of vlinders aantrekken. Boomkwekerij Ebben presenteert een top tien van bijenbomen.

Auteur: Karlijn Raats en Marko Mouwen

De terugloop van het aantal bijen vormt een serieus probleem, omdat een groot deel van ons voedsel groeit dankzij kruisbestuiving door bijen. Boomkwekerij Ebben heeft een top tien samengesteld van bomen die veel biodiversiteit aantrekken, waaronder bijen. Marko Mouwen van Boomkwekerij Ebben: 'Het helpt al om meer bloemen en planten in de tuin of op het balkon te hebben. Vele kleintjes maken één grote. Maar ook een doordachte keuze van bomen kan bijdragen. Wij zijn op zoek gegaan naar de meest nectarrijke bomen, bomen die vooral wilde bijen, maar ook vlinders en vogels van voedsel kunnen voorzien. In de buurt van deze boomsoorten hoor je op sommige dagen een oorverdovend gegons, zoveel bijen zwermen er dan omheen!'

Honingbij en solitaire bij

Voordat Mouwen een top tien van bijenbomen met dit vakblad deelt, wil hij inzoomen op het verschil tussen de honingbij en de solitaire bij.

'Natuurlijk nemen we ook het aantrekken van hommels en vlinders mee in deze top tien, maar de afgelopen tijd was vooral de concurrentie tussen honingbijen en solitaire bijen vaak in het nieuws. We leggen eerst de verschillen tussen beide soorten uit, zodat beheerders hun keuze wat betreft bivriendelijke bomen beter kunnen afstemmen op wat er nodig is in de natuur in hun omgeving.'

Honingbijen bestuiven heel gericht; daarom worden ze ook wel 'landbouwhuisdieren' genoemd. Ze vormen een kolonievolk met een koningin en veel werksters. Verkennende werksters 'scouten' de bloesems in de omgeving, om te kijken welke nectarrijk zijn. Via de zogeheten bijenkranen geven ze dat vervolgens door aan alle andere werksters van het honingbijenvolk. Gedurende de dag vliegen honingbijen op deze manier verschillende locaties af waar op dat moment de meeste nectar is. Voor fruittelers, bijvoorbeeld, is deze werkwijze belangrijk, want

4 min. leestijd

ACTUEEL

Marko Mouwen

Karlijn Raats

‘In de top tien staan zowel inheemse als niet-inheemse soorten, want we willen ook afwisseling en sierwaarde’

Actieve periode

Honingbijen, die zichzelf warm houden door in de groep te overwinteren, vliegen bij een temperatuur boven de 10 graden Celsius uit om stuifmeel en nectar te zoeken. Hommels en sommige solitaire bijen, die zich in de winter warm houden met dons, kunnen al vanaf een lagere temperatuur vliegen: vanaf 6 tot 8 graden Celsius. Ecoloog Koopman verklaart: ‘Stel dat je een appelboomgaard hebt en het is een vochtig jaar. Dan wil je ook veel solitaire bijen aantrekken, omdat die op lagere temperaturen vliegen.’ Voor een top tien van bijenbomen raadt hij dan ook aan om per locatie te kijken welke boomsoorten aansluiten bij de lokale inheemse vegetatie en welke bijensoort je er meer of minder wilt aantrekken. Daar kan de boomsoort op worden afgestemd met betrekking tot de nectar- en pollenwaarde.

De omstandigheden kunnen zich lenen voor zowel inheems als niet-inheems

buitengebied ligt de nadruk op inheemse beplanting. Boomkwekerij Ebben stelt zich dat ook ten doel: de grasbanen op de kwekerij zijn in bepaalde periodes gele vlaktes vol paardenbloemen. In stedelijk gebied moet gekeken worden welke plant of boom het beste past bij de groeiplaats. De omstandigheden kunnen zich lenen voor zowel inheems als niet-inheems. Als een plant of boom geen toekomst heeft doordat hij slecht groeit in de groeiplaats of overlast geeft, is dat natuurlijk alles behalve duurzaam! Ook hebben we in onze aanplant behoefte aan afwisseling en een bepaalde sierwaarde. Vandaar dat wij zowel inheemse als niet-inheemse soorten hebben uitgekozen voor de top tien van bijenbomen.’

Nectar- en pollenwaarde

Elke planten- en bomensoort heeft een bepaalde nectar- en pollenwaarde. De behoeften van bijen verschillen per periode. Over het algemeen geldt dat honingbijen in het voorjaar veel stuifmeel nodig hebben en in het najaar meer nectar.

Stuifmeel, oftewel pollen, wordt door honingbijen gebruikt om hun broed mee te voeden. In het voorjaar hebben honingbijen veel broed, omdat ze dan het volk aan het opbouwen zijn, en dus veel behoefte aan eiwitrijk stuifmeel. Nectar is zoetstof, de voorloper van honing. Honingbijen gebruiken het voor hun verbranding. Vlak voor de winter, wanneer honingbijen een wintervoorraad aanleggen, hebben ze veel nectar nodig. Hetzelfde geldt voor hommels, die eveneens een wintervoorraad aanleggen. Solitaire bijen overwinteren daarentegen niet als volk. De meeste gaan dood, een enkel individu overleeft. Zij leggen dus geen wintervoorraad aan.

die genereert kruisbestuiving.

Solitaire bijen hebben geen interactie met hun soortgenoten. Zij zoeken zelf naar voedsel en vliegen van de ene bloesem van een plantensoort naar de andere. Bestuiving door solitaire bijen is dus vooral een kwestie van toeval. ‘Solitaire bijen zijn er wel in heel grote aantallen,’ zo verklaart ecoloog Gertjan Koopman het voordeel van solitaire bijen nader. ‘Bovendien zijn ze efficiënter in het bestuiven zelf. Hun lichaamsbouw is evolutionair beter afgestemd op planten.’

Concurrentie tegengaan

Concurrentie tussen honingbijen en solitaire bijen komt volgens Koopman vooral door een gebrek aan bloemen. ‘We moeten de boel niet omdraaien! Er is veel eenvormigheid; dat komt niet alleen door de schaalvergroting in de landbouw, maar ook door het bebouwde areaal voor industrie en woningbouw. Hierdoor is de situatie voor bijen hard achteruitgegaan. In het stedelijk gebied zouden we grote stappen kunnen zetten door te kiezen voor meer groen in plaats van bestrating, en daarbij te letten op de nectar- en pollenwaarde van de boom of plant. In het

Top tien

In de onderstaande top tien van bijvriendelijke bomen van Boomkwekerij Ebben is per boomsoort de nectarwaarde en pollenwaarde aangegeven, met 5 als maximale waarde. Ook is vermeld welke insectensoorten er voornamelijk op vliegen voor stuifmeel en nectar.

1. <i>Styphnolobium japonicum</i> 'Regent'	-	pollenwaarde 5	8. <i>Zanthoxylum simulans</i>
- juli - september	-	honingbijen, solitaire bijen, hommels, vlinders	- juli - augustus
- nectarwaarde 5			- nectarwaarde 5
- pollenwaarde 5			- pollenwaarde 5
- honingbijen			- honingbijen, zweefvliegen, vlinders
2. <i>Tilia henryana</i>		5. <i>Prunus avium</i>	9. <i>Malus Evereste</i>
- augustus - september	-	april- mei	- juni-juli
- nectarwaarde 5	-	nectarwaarde 5	- nectarwaarde 5
- pollenwaarde 5	-	pollenwaarde 5	- pollenwaarde 5
- honingbijen, hommels, vlinders	-	honingbijen, hommels, solitaire bijen	- honingbijen, hommels
3. <i>Tetradium daniellii</i>		6. <i>Robinia pseudoacacia</i> 'Semperflorens'	10 <i>Salix pentandra</i>
- juli - augustus	-	juni-juli, uitloop tot en met september	- mei - juni
- nectarwaarde 5	-	nectarwaarde 5	- nectarwaarde 5
- pollenwaarde 5	-	pollenwaarde 5	- pollenwaarde 5
- honingbijen, zweefvliegen, vlinders	-	honingbijen, hommels, solitaire bijen	- honingbijen, solitaire bijen, hommels
4. <i>Tilia x europaea</i>		7. <i>Acer saccharinum</i>	
- juni- juli	-	maart	
- nectarwaarde 5	-	nectarwaarde 5	
	-	pollenwaarde 5	
	-	honingbijen, hommels	

Styphnolobium 'Regent' / *Sophora japonica* 'Regent', oftewel honingboom. Deze niet-inheemse boom trekt met name honingbijen aan. Nectarwaarde: 5, pollenwaarde: 5. *Styphnolobium japonicum* 'Regent' is winterhard, droogte- en strooizouttolerant en wordt als hoogstamboom en meerstammige boom toegepast. Hij heeft een halfopen, breed ovale kroon en donkergroen geveerd blad van circa 25 cm. In de herfst kleurt het blad lichtgeel. Het is een goede drachtplant voor bijen en een goede waardplant voor vlinders. Hij bloeit al na zes tot acht jaar en heeft weinig last van ziekten en plagen. *Styphnolobium japonicum* 'Regent' heeft pluimvormige, hangende bloemen van juli tot en met september of begin oktober.

Tilia henryana, ook wel gewimperde linde of Chinese linde genoemd, trekt vlinders en vogels aan en is uitermate geschikt als voedsel-

bron voor de honingbij. Nectarwaarde: 5, pollenwaarde: 5. Deze niet-inheemse boom wordt in Nederland tot maar liefst 15 m hoog en heeft een hartvormige kroon met een gesloten structuur. Het getande blad, glanzend groen met oranje uitloop, wordt geeloranje in de herfst. De bloemen hangen in geurende geelwitte tuilen. *Tilia henryana* bloeit in augustus en september.

In het lijstje van belangrijkste bijenbomen staat natuurlijk ook *Tetradium daniellii*, de bijenboom. Deze boom met een brede, vaasvormige kroon op een korte stam wordt gekenmerkt door een prachtige zomerdracht die vooral honingbijen, maar ook solitaire bijen, zweefvliegen en vlinders aantrekt. Deze in Nederland gemiddeld circa 5 m hoge boom krijgt pluimvormige bloemen met veel nectar. Hierdoor is het een belangrijke voedselbron

voor honingbijen, maar ook voor solitaire bijen. Nectarwaarde: 5, pollenwaarde: 5. De zwarte zaden zijn een delicatesse voor vogels. Een opvallende eigenschap is dat deze boom vanaf juli begint te bloeien en tot september doorbloeit. Dit betekent dat er extra lang voeding beschikbaar is voor bijen.

Deze inheemse linde heeft een breed piramidale kroon en wordt 25 tot 30 m hoog. Hij trekt solitaire bijen, honingbijen, hommels en vlinders aan. *Tilia x europaea* bloeit in juni en juli. De crème-gele tuilvormige bloemen met een doorsnede van 7 tot 10 cm geuren heerlijk. Nectarwaarde: 5, pollenwaarde: 5.

Een rijke voedselbron voor solitaire en honingbijen is de inheemse *Prunus avium*, de zoete kers, ook wel krik of wilde kers genaamd. Hij trekt solitaire bijen, honingbijen en hommels

aan. Nectarwaarde: 5, pollenwaarde: 5.

De bloei begint al in april met witte bloemen; later draagt de boom kersen! De boom komt tot zijn recht in grote tuinen, lanen, brede straten, parken en op bedrijfsterreinen.

Bloei: april-mei.

De bloei van deze 'inheemse cultivar' is zeer rijk. Hij trekt solitaire bijen, honingbijen en hommels aan. Nectarwaarde: 5, pollenwaarde: 5. De witte, geurende bloemen hangen in trossen. Jaarlijks bloeit hij bovendien na in augustus en september, weliswaar minder uitbundig. Daarom is het een veel toegepaste park- en laanboom.

Acer saccharinum oftewel zilveresdoorn kan op alle grondsoorten en zowel in de zon als in de schaduw staan. Deze niet-inheemse boom trekt vooral honingbijen en hommels aan, maar ook vlinders. Nectarwaarde: 5, pollenwaarde: 5. De rozerood met geelgroen bloeiende trossen zijn zichtbaar in maart.

Zanthoxylum simulans oftewel Szechuanpeper groeit vanuit een struikvorm uit tot een kleine boom van 2-7 m hoogte, waar veel honingbijen, zweefvliegen en vlinders op af komen. De kleine groene bloemen openen in tot 5 cm grote tuilen in mei en juni. Deze niet-inheemse boom heeft een bijzondere sierwaarde in de vorm van de knobbelige bast, herfstkleuren en kleine gekleurde vruchten. Het is een van de meest winterharde soorten. Geschikt voor toepassing in tuinen en parken.

Malus Evereste is als 'inheemse cultivar' een verre neef van de inheemse wilde appel *Malus sylvestris subsp. sylvestris*. Hij is ongevoelig voor schurft en bacterievuur en trekt vooral honingbijen en hommels aan. Nectarwaarde: 5, pollenwaarde: 5. *Malus Evereste* bloeit langer dan appel.

Malus sylvestris subsp. sylvestris staat in de top tien omdat het de beste bestuiver is. Deze soort werd dan ook van oudsher op het einde van de rij geplant in boomgaarden om een goede bestuiving te garanderen. Inmiddels wordt hij ook toegepast als tuinboom. Overigens is *Malus sylvestris subsp. sylvestris*, de inheemse wilde appel, een vrij kleine boom die bloeit in het voorjaar. Hij geeft in mei eerst bloemen en dan bladeren; de bloemen zijn lichtroze. De vruchten zijn wilde appels met een zoete smaak. De boom is zeer geschikt voor solitaire en honingbijen, maar ook als voedselbron voor vlinders en vogels.

De inheemse *Salix pentandra* oftewel laurierwilg heeft een bloeiwijze in de vorm van geelkleurige, onopvallende katjes, in mei-juni. Hij trekt solitaire bijen, honingbijen en hommels aan. Nectarwaarde: 5, pollenwaarde: 5.

Prunus avium

Robinia pseudoacacia 'Semperflorens'

Acer saccharinum

Zanthoxylum simulans

Salix pentandra

Malus Evereste

Malus Evereste bloei

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!